

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 24/2010 vp

Valtioneuvoston selonteko elintarviketurvallisuudesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä huhtikuuta 2010 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon elintarviketurvallisuudesta (VNS 3/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- elintarviketurvallisuusjohtaja Veli-Mikko Niemi, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Jarkko Rapala, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- erityisasiantuntija Tarja Hartikainen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja, professori Eila Kilpiö, Kuluttajatutkimuskeskus
- apulaisjohtaja Riitta Jalkanen, Kuluttajavirasto
- johtaja Eeva-Liisa Ryhänen, MTT Biotekniikka- ja elintarviketutkimus

- elintarviketurvallisuus-toimintakokonaisuuden johtaja Susanna Pesonen, Elintarviketurvallisuusvirasto, Evira
- yksikön päällikkö Suvi Virtanen, Terveystieteiden tutkimuslaitos (THL)
- dekaani, professori Antti Sukura, Helsingin yliopisto
- varadekaani, professori Olli Peltoniemi, Helsingin yliopisto
- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- puheenjohtaja, eläinlääkäri Sanna Hellström, Suomen Eläinlääkäriliitto
- Ruokastrategian johtoryhmän puheenjohtaja, vuorineuvos Simo Palokangas.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Tullihallitus
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC
- Geeniteknikan lautakunta
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Päivittäistavarakauppa ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Selonteon tavoitteena on kuvata elintarviketurvallisuuden tilaa Suomessa, esitellä keskeiset tunnusluvut sekä kartoittaa ne toimet, joilla elintarviketurvallisuutta edistetään tai sen tila säily-

tetään. Pääpaino on edellisen elintarviketurvallisuusselonteon (2006) jälkeen tapahtuneen kehityksen kuvaamisessa. Selonteossa käsitellään elintarvikkeiden ja talousveden kemiallisia, fyysisiä, mikrobiologisia ja ravitsemuksellisia turvallisuusriskejä, riskinarviointia ja riskinhallintaa sekä määritellään lopuksi elintarviketur-

vallisuustavoitteet vuosille 2010—2014. Valiokunta katsoo, että elintarviketurvallisuusselonteko kattaa koko elintarviketuotantoketjun ja siinä on erittäin laaja-alaisesti linjattu elintarviketurvallisuustyön yleiset tavoitteet. Valiokunta pitää selontekoa hyvänä kokonaisvaltaisena arviona elintarviketurvallisuudesta, joka on laajentunut nyt myös ravitsemuksellisten turvallisuusriskien käsittelyyn.

Selonteossa käsitellään ajankohtaisia turvallisuusongelmia ja tulevaisuuden muutostekijöitä sekä asetetaan elintarviketurvallisuustavoitteet. Valiokunta pitää perusteltuna, että myös uusien tuotantomenetelmien, kuten kuluttajille vielä suhteellisen tuntemattoman nanoteknologian, riskejä käsitellään omassa luvussaan. Selonteko painottuu kuitenkin edelleen aiempien selontekojen tapaan elintarvikeketjun tuotanto- ja prosessiosuuteen. Hieman vähemmälle huomiolle jäävät sen sijaan esimerkiksi elintarvikkeiden tuonnista ja elintarvikeketjun jakelutoiminnoista sekä kuluttajakäyttäytymisestä ja kulutusmuutoksista aiheutuvien riskien riittävä ennakointi.

Valiokunta pitää edelleen tärkeänä korostaa "pellolta pöytään" -lähestymistapaa elintarvikkeiden tuotantoketjussa, joka alkaa alkutuotannosta, maatalouden tuotantopanosten turvallisuudesta ja laadusta, kasvien terveydestä sekä terveistä ja hyvinvoivista eläimistä. Tuotantoketju etenee valmistuksen, teollisuuden, kaupan sekä tuonnin ja viennin toimenpiteistä aina kuluttajan ruokapöytään saakka. Kaikissa näissä eri elintarvikeketjun vaiheissa tulee hallita toiminnan kemialliset, fysikaaliset, mikrobiologiset ja tuotantomenetelmiin liittyvät moninaiset riskit. Ihmisten matkustaminen ja elintarvikkeiden kansainvälinen kauppa lisäävät osaltaan ruoan turvallisuusriskejä.

Valiokunta katsoo, että elintarvikkeiden turvallisuus on Suomessa kansainvälisesti vertailtaessa erittäin korkealla tasolla. Perustana on hyvin toimiva suomalainen laatuketjuajattelu, jossa laadunvarmistus on saatu toimimaan koko ketjussa alkutuotannosta kuluttajalle asti. Alkutuotantovaiheeseen kohdistuvat tehokkaat torjuntatoimet muodostavat perustan turvalliselle

elintarvikeketjulle. Valiokunta toteaa kuitenkin, että korkea elintarviketurvallisuuden tason ylläpitäminen aiheuttaa toimijoille lisäkustannuksia, joita ei riittävästi oteta huomioon tuotteiden hinnanmuodostuksessa. Raaka-aineiden ja tuotteiden hyvä hygieniataso ei käytännössä näy alkutuotteiden parempina hintoina esimerkiksi moniin ongelmallisina pidettyihin tuontituotteisiin verrattuna.

Valiokunta korostaa alkuperämerkintöjen selkeyttämistä ja jäljitettävyyden parantamista edelleen. Tuotteiden jäljitettävyyden merkitys on suuri erityisesti silloin, jos ruoan turvallisuuden kohdistuu uhkatekijöitä tai epäillään turvallisuusriskejä. Suomessa EU:n säädösten edellyttämä jäljitettävyys on asianmukaisesti pantu täytäntöön. Seuraavaksi tulee keskittyä tarjoamaan kuluttajille vielä laadukkaampaa jäljitettävyyteen liittyvää tietoa ja maksimoimaan jäljitettävyyden edut kaikille elintarvikeketjun toimijoille uusinta teknologiaa hyödyntäen. Kuluttajien luottamus kotimaisen elintarviketuotannon turvallisuuteen voidaan säilyttää korkeana, jos elintarvikkeiden avoin jäljitettävyys paranee.

Valiokunta pitää tärkeänä elintarvikeketjun korkean hygieniatason säilyttämistä ja kehittämistä, mutta ennalta ehkäisevien toimenpiteiden tulee olla tarkoituksenmukaisia, jotta hygieniasäädöksiä tiukentamalla ei tuotannon kustannuksia lisätä tarpeettomasti. Alkutuotannon heikko kannattavuus tuo ongelmia myös elintarviketurvallisuuden korkean tason säilyttämiselle.

Valiokunta on tarkastelussaan keskittynyt käsittelemään muutamia keskeisiä selonteossa esitettyjä elintarviketurvallisuuteen liittyviä näkökohtia ja niihin liittyviä toimenpiteitä.

Elintarvikkeiden mikrobiologinen turvallisuus

Arvioitaessa elintarvikkeisiin liittyviä terveydellisiä riskejä on mikrobeilla keskeinen merkitys. Elintarvikkeiden moninaisiin mikrobiologisiin vaaroihin kuuluu lukuisia eri tartunnanaiheuttajia, jotka voivat olla bakteereja, viruksia, loisia, sieniä tai prioniproteiineja. Elintarvikkeiden mikrobiologisista vaaratekijöistä merkittä-

vimpä ovat zoonoosit eli eläimen ja ihmisen välillä tarttuvat taudit.

Valiokunta katsoo, että elintarvikkeiden valmistuksen keskittyminen, kansainvälistyminen sekä uusien elintarvikkeiden ja niiden valmistusmenetelmien kehittyminen vaikuttavat etenkin mikrobiologiseen elintarviketurvallisuuteen ja aiheuttavat uusia uhkia. Mikrobeilla on erinomainen kyky muuntua ja sopeutua uusiin olosuhteisiin. Samalla kun ruokamyrkytysepidemit ovat tulleet vaikutuksiltaan laajemmiksi ja kansainvälisemmiksi, uusia elintarvikkeiden välityksellä leviäviä tauteja aiheuttavia mikrobeja on ilmaantunut jatkuvasti lisää.

Valiokunta toteaa, että kansainvälisissä vertailuissa elintarvikkeiden mikrobiologinen turvallisuus on Suomessa erittäin korkealla tasolla. Salmonellan valvonta ja torjunta alkutuotannossa on kansainvälisestikin tunnustettu menestystarina. Kansallinen salmonellatorjuntaohjelma onkin yksi Suomen kotieläintuotannon turvallisuuden kulmakivistä. Tämä ohjelma luo myös pohjan hallita muita mikrobi-, bakteeri- ja eläinsairauksia kotieläintuotannossa. Riskihallintavälineitä tulee kuitenkin jatkuvasti kehittää siten, että kotieläintuotannon terveysongelmat pysyvät tulevaisuudessakin hallinnassa. Valiokunta toteaa, että salmonellatapausten käsittely keväällä 2009 osoitti Suomen salmonellaohjelman toimivaksi, mutta puutteita oli vielä erityisesti tiedotuksessa.

Bakteerien vastustuskyky mikrobilääkkeille on yksi eläinlääketieteen vakavimmista ongelmista. Kansainvälisessä vertailussa bakteereita koskeva resistenssitilanne on meillä suhteellisen hyvä, ja Suomessa käytetään vain noin kymmenesosa monien keskeisten Euroopan tuottajamaiden antibioottimääristä. Valiokunta katsoo, että tuotantoeläinten hoidossa tulee panostaa myös tautien tehokkaaseen ennaltaehkäisyyn varaamalla tähän työhön riittävät resurssit.

Selonteossa on korostettu maatalouden hallitun rakennemuutoksen tarvetta. Kotieläintaloudessa on jo osin toteutunut rakennemuutos, joka on tuonut Suomeen suurempia intensiivisen eläintuotannon perusteella toimivia suuria yksiköitä. Teknistymisestä ja automatisoinnista huo-

limatta työmäärä ja sidonnaisuus työhön on maataloudessa muodostunut monissa tapauksissa sellaiseksi, että jaksamisesta on tullut merkittävä ongelma. Suurten yksiköiden tarttuvien eläintautien hallinta on erittäin vaativaa, ja niihin sisältyy riskejä, joita pienemmän mittakaavan tuotannossa ei ole. Valiokunta katsoo, että näihin riskeihin varautuminen vaatii riittävän varautumisjärjestelmien kehittämistä ja uusia toimintatapoja.

Valiokunta korostaa, että korkean mikrobiologisen elintarviketurvallisuuden ylläpito Suomessa vaatii jatkuvaa tutkimuksen ja valvonnan sekä kaikkien alan toimijoiden tiivistä yhteistyötä. Elintarviketurvallisuuden tulevaisuuden keskeisiä haasteita ovat elintarvikeketjussa leviävät mahdolliset uudet zoonoosit. Tältä osin valiokunta painottaa zoonoosikeskuksen toimintaa tärkeänä selonteon edellyttämien toimenpiteiden toteuttajana. Tehokkaalla torjunta-ohjelmalla ja ripeillä toimenpiteillä voidaan säilyttää suomalaisen kuluttajan luottamus suomalaisiin elintarvikkeisiin.

Kasvinsuojeluaineiden jäämät

Selonteossa on nostettu selkeästi esiin ympäristötekijöiden, ilmastonmuutoksen ja väestökehityksen mukanaan tuomat riskit. Elintarvikkeiden vieraiden aineiden osalta ilmastonmuutos ja viljelytekniset ratkaisut vaikuttavat kasvintuotannossa esimerkiksi sienilajikirjoon ja sitä kautta luontaisten toksiinien esiintymiseen. Kasvinsuojeluaineiden kotimainen käyttö ja näiden aineiden saantimäärät ovat turvallisen alhaisella tasolla. Kasvinsuojeluaineiden saannista 91 prosenttia tulee tällä hetkellä ulkomaisista elintarvikkeista, erityisesti hedelmistä (Eviran julkaisu 13/2009, s. 144).

Rikkakasvien torjunta-aineiden käyttö on MTT:n mukaan lisääntynyt Suomessa; syynä ovat tällä hetkellä viljelytekniikan muutokset, kuten suorakylvön ja kevytmuokkauksen yleistyminen. Ilmaston lämpeneminen voi lisätä torjunta-aineiden käyttöä edelleen ja tuoda mukanaan kasvavia jäämäriskejä. Valiokunta pitää tärkeänä kiinnittää huomiota torjunta-aineiden

hallittuun käyttöön myös muuttuvissa ilmastolosuhteissa.

Lannoitteet

Puhdas maaperä ja vesi ovat merkittäviä kilpailuetuja tuotettaessa turvallisia elintarvikkeita Suomessa myös tulevaisuudessa. Suomalainen maaperä ja vesistöt ovat esimerkiksi hyvin herkkiä kadmiumin aiheuttamille haitallisille vaikutuksille. Selonteossa nostetaan asianmukaisesti esille riskit, jotka liittyvät uudentyyppisiin lannoitevalmisteisiin, joiden raaka-aineina ovat jätepohjaiset materiaalit tai teollisuuden sivutuotteet. Valiokunta katsoo, että asia on erittäin tärkeä ja ajankohtainen. Taloudellisen hyötykäytön yhteydessä tulee ehdottomasti varmistua, ettei lannoitevalmisteisiin kerääntyä terveydelle haitallisia vierasaineita.

Selonteossa todetaan, että maaperän seleenipitoisuus olisi noussut huomattavasti. Valiokunta toteaa, että MTT:n seurantatutkimuksessa vuodelta 2008 on kuitenkin todettu, että suomalaisten viljelysmaiden seleenipitoisuudet ovat pysyneet samalla tasolla kuin vuonna 1990 ja 1998 analysoiduissa maanäytteissä. Seleeni-pitoisuutta maaperässä, rehuissa ja elintarvikkeissa seurataan jatkuvasti, mikä on jatkossakin tarpeellista. Selonteosta puuttuu myös arvio luomutuotannossa käytettävien lannoitteiden vaikutuksesta väestön seleenin ja jodin saantiin. Valiokunta katsoo, että luomuviljelyssä pitää jatkossa kiinnittää erityistä huomiota näiden aineiden saannin riittävyyteen.

Ravitseminen

Valiokunta pitää tarpeellisena selontekoon uute-na osana mukaan liitettyä ravitsemusosiota. Monet tärkeät elintarvikkeisiin liittyvät terveysongelmat liittyvät kiinteästi huonoon ravitsemukseen, ja ravitsemuksella on suuri kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen merkitys. Monissa väestöryhmissä epäterveellisten tuotteiden kasvava kulutus tai yksipuolinen ruokavalio aiheuttaa terveysriskejä. Erityisesti nopeasti kasvava lihavuus ja siihen liittyvät sairaudet kuormittavat terveydenhuoltoa ja heikentävät elämän laatua. Ikääntyneillä ihmisillä toimintaky-

vyn heikkeneminen voi olla yhteydessä ravitsemusriskeihin. Valiokunta pitää näiden ongelmien ja riskien hallintaa kasvavana tulevaisuuden haasteena, joka tulee ratkaista hyvällä laajalaisella yhteistyöllä.

Selonteossa esitetyt toimenpiteet ravitsemusriskien hallitsemiseksi eli kuluttajainformaatio (rajoitukset, varoitukset ja erityissuosituks), verotukselliset ja muut taloudelliset toimenpiteet sekä seuranta ovat perusteltuja. Terveellisen ravitsemuksen edistämiseksi esitetyt lukuisat toimet, kuten taloudellisten ohjauskeinojen käyttö, poliittisen tason yhteistyön ja koordinaation lisääminen, erityisryhmien huomioiminen ravitsemusvalistuksessa ja tarvittaessa elintarvikemarkkinoinnin säätelyssä ovat kaikki tarpeellisia keinoja parantaa väestön ravitsemustilaa. Lisäksi tarvitaan kuluttajien tiedonsaannin parantamista elintarvikkeiden ravintosisällöstä. Erityisryhmien osalta sosiaali- ja terveysministeriö on aiemmin esittänyt, että imeväisen ja pikkulapsen ruokintaa koskevan tiedotusaineiston hyväksyjästä ja hyväksymisestä säädettäisiin lain tasolla, koska imettämiseen ja siihen liittyvään ruokintaan, ruokailutottumuksiin tai ravitsemukseen liittyvillä kuvauksilla ja ohjeilla voidaan vaikuttaa merkittävästi lapsen varhaiskehitykseen. Valiokunta pitää esitystä kannatettavana.

Selonteossa esitettyjen toimien lisäksi on tarpeen vahvistaa kuluttajien terveyttä edistäviin ruokavalintoihin liittyvää osaamista ravitsemusriskien välttämiseksi. Valiokunta toteaa, että kansalaisilla tulee olla riittävät valmiudet lukea elintarvikkeiden pakkausmerkintöjä ja ymmärtää niiden antamia tietoja. Tämä edellyttää, että opetussuunnitelmissa ja koulutusjärjestelmässä on jatkossa riittävästi terveystiedon ja kotitalouden opetusta.

Joukkoruokailun ravitsemuksen laatuun sekä sen seurantaan ja valvontaan tulee panostaa nykyistä enemmän. Erityisesti julkisten ruokapalvelujen kilpailutuksessa ja hankinnassa tulee ruoan laadun, alkuperän ja ravitsemuksellisen laadun olla keskeisiä valintakriteerejä. Aterioiden raaka-aineiden alkuperämaasta, koostumuksesta, ravintosisällöstä ja suositeltavista valin-

noista sekä sopivasta annoskoosta on viestitettävä kuluttajille. Valiokunta korostaa, että elintarvikevalvontajärjestelmiä ja yritysten omavalvontaa on kehitettävä kokonaisuutena siten, että ne ottavat huomioon nykyistä laajemmin myös ruoan ravitsemuksellisen laadun valvonnan.

Kuluttajat

Kuluttajainformaatiota koskeva lähestymistapa selonteossa on tieto-, valinta- ja yksilöpainotteinen. Valiokunta kiinnittää huomiota lisäksi eri sosioekonomisten ryhmien erilaisiin mahdollisuuksiin tehdä valintoja, tulkita informaatiota ja toteuttaa terveellistä ravitsemusta. Tulevaisuudessa elintarvikeriskien kannalta uusiksi riskiryhmiksi saattavat nousta lapset, nuoret kuluttajat ja ikäihmiset. Pakkausmerkintöjen ja jäljitettävyyden kehittämisen lisäksi on tarvetta varmistaa kuluttajien arkitaitojen osaaminen, toiminta omassa taloudessa sekä ruoka-aineiden oikeat, suositellut säilytys- ja valmistustavat.

Valiokunta katsoo, että kuluttajan asemaa parantavia toimia koskeviin ehdotuksiin tulee sisältyä myös toimenpiteitä, jotka edistävät terveellisten elintarvikkeiden tarjontaa kaupoissa ja ruokapalveluissa ja vähentävät terveellisten valintojen mahdollisuuksiin liittyvää sosioekonomista epätasa-arvoa. Elintarvikkeiden kuluksessa on myös uusia trendejä, jotka eivät aina ole linjassa elintarviketurvallisuuden kanssa, kuten esimerkiksi joidenkin kuluttajien halu saada pastöroimatonta maitoa. On tärkeätä, että tämänkaltaisten uusien kulutustottumusten riskit ja oletetut hyödyt selvitetään, jotta kuluttajien valinnat perustuvat tutkittuun tietoon.

Ulkomaisten elintarvikkeiden tuonti

Elintarviketuonti on selvästi kasvussa, ja tuotevalikoima laajentuu jatkuvasti. Valiokunta katsoo, että selonteossa ei ole riittävästi huomioitu tuontielintarvikkeisiin liittyviä ongelmia ja tulevaisuuden kasvavia valvontatarpeita. Valiokunta katsoo, että ulkomaisten elintarvikkeiden tuonnin kasvu lisää merkittävästi elintarviketurvallisuuden riskejä. Tämä luo puolestaan tarvetta panostaa tuontituotteiden elintarvikevalvontaan ja elintarvikkeiden turvallisuustutkimuk-

seen. Samassa yhteydessä riski tuotteen alkuperä-, ravintoaine- ym. tietojen väärentämisestä on kasvamassa.

Eläintuotanto on myös kansainvälistymässä yhteisyritysten ja kotieläinjalostuksessa tapahtuvan yhteistyön kautta. Tämä voi johtaa jalostuseläinten kaupan lisääntymiseen. Suomi on ollut Euroopan eläintautivapaimpia alueita, mutta tautiriskien torjunnassa tulee ottaa huomioon jatkuvan kansainvälistymisen riskit.

Tulevaisuudessa joudutaan suuntamaan resursseja myös elintarvikkeiden väärentämisen ja manipuloinnin estämiseen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että elintarvikkeisiin liittyvä väärentäminen ja koostumuksen manipulointi on merkittävä vaaratekijä, joka pahimmassa tapauksessa voi johtaa sekä suoranaisiin terveysuhkiin että heikentää kuluttajien luottamusta koko elintarviketurvallisuuteen.

Riskit lisääntyvät koko ajan kilpailun ja tuotantovolyyymien kasvaessa. Valiokunta ei pidä todennäköisenä, että esimerkiksi kuolemantapauksia ja vammautumisia aiheuttanut Kiinassa paljastunut maitojauheen manipulointi melamiinilla tai syöpää aiheuttavien Sudan-värien käyttö olisivat ainutkertaisia tapauksia. Saksassa alkuvuodesta 2011 paljastanut dioksiinipitoisen rehun leviäminen tuhansille tiloille sekä Saksaan että Ranskaan ja Tanskaan on osoitus siitä, että merkittäviä riskejä syntyy edelleen myös Euroopassa. Viranomaisten epäilyjen mukaan saastumisen syynä oli rehun raaka-aineeksi joutunut laittoman toiminnan seurauksena teollisuuskäyttöön tarkoitettu rasva kasvirasvojen sijasta.

Kansainvälisiä riskejä on myös elintarvikkeiden mahdollinen käyttö bioterrorismin välineinä. Ei-eläinperäisten tuontielintarvikkeiden valvonta ja valvonnan suunnittelu tapahtuvat tullilaitoksen toimesta ja yhteistyössä Eviran kanssa. Valiokunta pitää välttämättömänä viranomaisten yhteistyön tiivistämistä ja jäljitettävyyden sekä sen valvonnan tehostamista. Kaikkien elintarvikkeiden alkuperämaata ei tarvitse tällä hetkellä ilmoittaa, vaikka joissakin määrätyissä elintarvikeryhmissä alkuperän ilmoittaminen onkin pakollista. Valiokunta pitää välttä-

mättömänä kaikkien tuotteiden alkuperämerkkien säätämistä pakollisiksi, jotta kuluttaja voi tietää varmuudella, missä maassa ja minkälaisissa olosuhteissa ruoka tuotetaan.

Valiokunta toteaa, että tuontielintarvikkeisiin liittyy kasvinsuojeluaineiden kotimaista tuotantoa suurempi jäämät. Vaikka jäämät ovat yleensä pieniä, niin maahantuoduissa elintarvikkeissa esiintyy kohonneita pitoisuuksia tai jäämiä myös aineista, joiden käyttö EU:ssa on lopetettu. Näihin samoin kuin harmailla markkinoilla usein internetin kautta myytäviin kokonaan ilman riskinarviota oleviin kasvinsuojeluaineisiin voi liittyä myös terveysriskejä. Selonteossa on käsitelty lyhyesti homemyrkyjä ja todettu, että kotimaisiin kasviksiin ja viljaan sisältyy hometoksiiniriskejä. Valiokunta toteaa, että pähkinät, kuivahedelmät, mausteet, kahvi ja tuontiviljat ja niitä sisältävät tuotteet ovat myös hometoksiinien osalta turvallisuusriski.

Valiokunta katsoo, että tutkimustoiminnan ja kaupallisen laboratoriotarjonnan lisäksi valvonnan kannalta on tärkeää, että valtiolla on käytössä riittävä ja osaava analyysikapasiteetti, joka tuottaa tarvittavat palvelut edullisesti ja turvaa analyysien saatavuuden myös kriisitilanteissa. Valvontaosaamista on ylläpidettävä ja kehitettävä siten, että vaativakin analytiikka pystytään tarvittaessa saattamaan rutiinitoiminnan piiriin nopealla aikataululla. Myös laboratorioden verkottuminen ja sujuva yhteistyö viranomaisten kanssa on entistä tärkeämpää. Tärkeätä on tietojärjestelmien ja tietovarastojen yhtenäistäminen sekä kokoaminen.

Hallinnon koordinaatio

Valiokunta korostaa eri toimijoiden ja poliittikanlohkojen hyvää yhteistyötä elintarviketalouden kilpailukyvyyn, laadun ja turvallisuuden parantamisessa. Jatkossa tulee tiivistää eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä, kehittää monitieteistä tutkimusta ja edistää yhteisiä tutkimusohjelmia. Valiokunta katsoo, että näitä kysymyksiä ei ole riittävästi pohdittu selonteossa, mutta tulevaisuudessa niihin on vahvasti tartuttava. Voimavarojen optimaalista jakautumista tulee

myös selvittää ja tarvittaessa tulee voimavaroja kyetä suuntaamaan uudelleen.

Valiokunta huomauttaa, että tärkeitä toimenpiteitä ja kehittämisohdotuksia elintarviketurvallisuuteen, sen riskiperusteisuuteen ja valvonnan organisaation kehittämiseen sisältyy jo selonteon laatimisen jälkeen vireille pantuun ja eduskunnan parhaillaan käsittelyssä olevaan elintarvikelain (HE 293/2010 vp) muuttamista koskevaan esitykseen. Siinä pyritään valvonnan riskiperusteisuuden vahvistamiseen ja selkeyttämiseen sekä lihantarkastuksen kehittämiseen ja uudelleenorganisointiin.

Tutkimus

Suomalainen elintarviketurvallisuustutkimus on korkeatasoista, ja se on auttanut päätöksentekijöitä tunnistamaan riskejä, kehittämään riskinhallintakeinoja ja kohdistamaan riskinhallintaa sinne, missä siitä saadaan kustannustehokkaasti paras hyöty. Valiokunta katsoo, että korkeatasoinen tieteellinen tutkimus on ollut yksi Suomen korkean elintarviketurvallisuuden keskeisimmistä tekijöistä. Elintarviketurvallisuutta koskevan tutkimuksen tulokset ovat yleishyödyllisiä, ja yhteiskunnan on jatkossakin perusteltua osallistua tutkimuksen rahoitukseen. Valiokunta katsoo, että toimiva elintarviketurvallisuusriskien hallinta edellyttää tulevaisuudessa riittävää panostusta pitkäjänteiseen tutkimustyöhön.

Laadukkaan tutkimuksen turvaaminen on keskeinen peruspilari hyvän elintarviketurvallisuuden varmistamisessa. Erityisesti uusien tutkimusmenetelmien kehittäminen ja niiden soveltaminen merkittävien elintarviketurvallisuusongelmien ratkaisemisessa on keskeistä. Samalla kun ruokamyrkytysepidemiat ovat tulleet vaikutuksiltaan laajemmiksi ja kansainvälisemmiksi, uusia elintarvikkeiden välityksellä leviäviä mikrobeja on ilmaantunut yhä lisää. Uudet tuotantotavat ja -tekniikat sekä uusilla tekniikoilla tuotetut elintarvikkeet antavat samalla elinmahdollisuuksia elintarvikkeiden välityksellä leviävälle taudinaiheuttajille.

Riittävän valtakunnallisen laboratorioverkoston ylläpito on elintarvikevalvonnassa olennais-

ta. Ympäristöterveydenhuollon laboratoriotoiminnassa on kannattavuusongelmia pienten näyttemäärien vuoksi, ja laboratorioiden määrä on vähentynyt erittäin nopeasti. Valiokunta toteaa, että tulevina vuosina saattaa ilmetä ongelmia kuntavalvontaa tukevien laboratoriopalveluiden saatavuudessa.

Valiokunta korostaa, että tutkimuksen resurssit on turvattava, jotta pystytään havaitsemaan ja torjumaan elintarviketuotannossa tapahtuvien nopeiden muutosten ja globalisaation aiheuttamat riskit kuluttajien terveydelle.

Keskeiset elintarviketurvallisuustavoitteet vuosina 2010—2014

Selonteon lopussa on listattu kaikkiaan 22 tavoitetta eri elintarviketurvallisuuden sektoreille vuosille 2010—2014. Selonteossa tavoitteet on jaettu kolmeen kokonaisuuteen, jotka ovat elintarvikkeiden turvallisuuden varmentaminen, terveellisen ravitsemuksen edistäminen sekä kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien ja tiedonsaannin parantaminen. Valiokunta pitää asetettuja keskeisiä tavoitteita asianmukaisina. Valiokunta kuitenkin arvioi, että osa tavoitteista on määriteltä varsin laajasti yleisellä tasolla, kun taas osa on hyvin yksityiskohtaisia. Valiokunta pitää tärkeänä, että tulevissa selonteissa tavoitteet esitetään yksityiskohtaisemmin määriteltäinä ja niiden toteutuskeinoja ja -mahdollisuuksia arvioidaan etukäteen. Myös ensisijaiset kehittämiskohteet tulee nostaa jatkossa selkeämmin esiin.

Kansainvälisen kaupan, teknologian, uusien tuotantotapojen, ilmastomuutoksen ja väestönkehityksen mukanaan tuomiin riskeihin tulee varautua tehokkaasti ja ammatti-aidolla. Valiokunta korostaa, että valtioneuvoston politiikkaohjelmat tulee integroida tulevaisuudessa nykyistä paremmin koko tuotanto- ja kulusketjua koskeviksi tarkasteluiksi. Selonteon lopussa viitataan mm. kuluttajapoliittiseen ohjelmaan (TEM), mutta sen vähäisestä integraatiosta elintarvikeasioihin ei saada tukea elintarviketurvallisuusselonteossa käsiteltyihin kuluksusta koske-

viin uusiin riskeihin. Tulevissa selonteissa valtioneuvoston politiikkaohjelmat tulisikin integroida nykyistä paremmin koko tuotanto- ja kulusketjua koskeviin tarkasteluihin.

Elintarviketurvallisuuden valvonnan ja ennalta ehkäisevien toimien merkitystä elintarviketurvallisuudelle olisi selonteossa tullut tuoda painokkaammin esiin. Valiokunta korostaa, että jäljitettävyyden ja pakkausmerkintöjen entistä tehokkaampi valvonta, internetkaupan valvonnan kehittäminen, valvontatietojen julkistaminen sekä valmiuden kehittäminen vaativat nykyistä enemmän resursseja, joiden saaminen edellyttää hallinnossa sisäistä priorisointia ja mahdollisesti uusia järjestelyjä. Erityisesti tulee panostaa tuontituotteiden valvontaan. Valiokunta painottaa tullin ja erityisesti tullilaboratorion riittävien resurssien turvaamisen tärkeyttä.

Valiokunnan arvion mukaan selonteon eduskuntakäsittelyn jälkeen on tärkeää määritellä konkreettisemmin toimenpiteet selonteossa esitettyjen elintarviketurvallisuustavoitteiden saavuttamiseksi sekä määritellä toimenpiteille vastuutahot ja aikataulus.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy selonteon johdosta seuraavan kannanoton, jossa edellytetään, että:

1. Hallitus huolehtii riskien hallinnan parantamiseksi elintarvikevalvonnan ja tullin sekä erityisesti tullilaboratorion resurssien turvaamisesta ja että samalla valvonnan keskittämistä valtiolle jatketaan.

2. Hallitus edistää ruokaturvallisuuden parantamiseksi elintarvikkeiden jäljitettävyyden selkeyttämistä siten, että alkuperämerkinnät sisältyvät jatkossa kaikkiin elintarviketuotteisiin.

MmVM 24/2010 vp — VNS 3/2010 vp

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jari Leppä /kesk	Pentti Oinonen /ps
vpj.	Pertti Hemmilä /kok	Klaus Pentti /kesk
jäs.	Lasse Hautala /kesk	Petri Pihlajaniemi /kok
	Hannu Hoskonen /kesk	Erkki Pulliainen /vihr
	Anne Kalmari /kesk	Kari Rajamäki /sd
	Johanna Karimäki /vihr	Arto Satonen /kok
	Lauri Kähkönen /sd	Katja Taimela /sd
	Esa Lahtela /sd	Pekka Vilkuna /kesk.
	Mats Nylund /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio.